HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בקלבון ובמעשר בהמה: **היך עבידא.** כמו היכי דמי: ה״ג חלקו את הנכסים ולא חלקו את הבהמה חייבין בזה ובזה חלקו את הבהמה ולא חלקו את הנכסים פטורין בזה ובזה. וכ״ה בבכורות פ״ט. והכי פירושו חלקו את הנכסים וחזרו ונשתתפו ולא חלקו בבהמה דלגבי קלבון הוו כשאר שותפין וגבי בהמה הוו כתפוסת הבית: **הן הן עיקר נכסיו.** ואע״פ שחלקו את הנכסים ולא חלקו את הבהמה פטורין מקלבון: **רבי שמי.** פריך וכי מפני שעשיתן כאדם אחד אלא מעשר בהמה הואיל ולא חלקו נאמר שיהיו פטורין מן הקלבון אע״פ שלא נתנו שקליהן מן ירושת אביהן ואע״פ שהבהמות הן עיקר הנכסים אין לפטרן. כך למדתי ממגדל עוז בשם הר״מ מקולי ולא כהרא״פ ודבריו תמוהין: **לא שנייא היא.** שאני הכא שהוא נותן סלע שלימה מאותן המעות שהיו מגיעין על חלקו הלכך הרי הוא כאילו לא חילקו: **ופריך מעתה.** לדבריך שעיקר הטעם שפטורים לפי שהוא נותן הסלע השלימה ממה שהוא מגיע על חלקו אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו יהיו פטורין ואנן לא תנן הכי: **היא שני אחין וכו׳.** כלומר אין חילוק כל שבא מכח ירושה הרי הוא כתפיסת הבית אע״ג שאינן בירושה דאורייתא ולא שקל החותן בשבילם ויש פירושים אחרים בשמועה זו וזו הנ״ל לפום פשטא דשמעתתא: **שולחנין.** שגבו השקלים במדינה כמ״ש הרמב״ם הן נטלו אותן בשכרן: **להוצאת דרכים.** להביא השקלים לירושלם: סליק פרק ראשון

הלכה א מתני׳ **מצרפין שקלים לדרכונות.** בני העיר שקבלו שקליהם יכולין להחליפן מדרכונות והוא מטבע של זהב להקל מעליהם משאוי הדרך: **שופרות.** תיבות שפיהן צר למעלה ומרחיב והולך כעין שופר כדי שלא יוכלו ליטול מהן כלום והיו עומדין בעזרה וכל אחד מביא שקלו ונותן בו: **במדינה.** בירושלם ולדברי הרמב״ם בשאר ערי ישראל: **ששלחו את שקליהן.** ביד שליח להוליכם ללשכה: **אם נתרמה התרומה.** שהיו רגילים לתרום מהקופות לצורך הקרבנות והיו תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות כדי שיהיה חלק בקרבנות אף לאותן שעדיין לא שקלו: **נשבעין.** שלוחים לגזברים דהואיל ונתרמה התרומה על המעות הללו קודם שנאבדו הרי נעשו כאילו היו ברשות הגזברים משעה שנתרמה התרומה עליהן וכשנגנבו או אבדו ברשות הגזברים נגנבו או אבדו הלכך נשבעים השלוחים לגזברים ונפטרים ואע״ג דאין נשבעין על ההקדשות בגמ׳ מתרץ לה: **ואם לאו.** שבשעה שאבדו עדיין לא נתרמה התרומה ברשות הבעלים אבדו הלכך נשבעין לאנשי העיר: גמ׳ **ופריך ויעשו אותן מרגליות.** כלומר יקנו מרגליות בעד השקלים ולא יצטרכו להוצאת הדרכים: **ומשני שמא תיזול המרגליות.** ויפסיד ההקדש: **כהאי דתנינן תמן.** בכורות פ״ח: **וכולן נפדין וכו׳.** כלו׳ וכל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים שהבא לשקול מחצית השקל צריך שיתן אותו כסף נקי מטבע מצוייר ולא שוה כסף ותני ושייר דאף מעשר שני והראיון אינן אלא בכסף ולא שוה כסף: **ואין פודין.** מעשר שני בכלים: **מתניתא.** דתנן שהיו שופרות במדינה דוקא לתקלין חדתין לשקלים של שנה הבאה אבל לשקלים הישנים מי שלא שקל אשתקד לא היה שופרות במדינה אלא צריך להביאן למקדש: **ותני כן.** ותניא נמי הכי: **עתיקין במקדש.** כדתנן לקמן פ״ו וגירסת הרמב״ם נראה ותני כן עתיקין במקדש ועתיקין במדינה ולשון קושיא היא וכי תנן הכי: **מתניתין.** דתנן נגנבו או שאבדו נשבעין ופטורין מלשלם דוקא בשומר חנם איירי: **אבל בשומר שכר.** אינו בדין זה אלא משלם בגניבה ואבידה ואינו נשבע: **ליסטים מזויין.** גנב מזויין דאונס הוא ולשמירה זו לא קבלו עליהם: **ברם כמ״ד וכו׳.** אבל למ״ד אין תורמין על הגבוי אפי׳ נתרמה התרומה נשבעין לבני העיר והן שוקלין אחרים תחתיהם: **דר״ש היא.** הא דתנן דהשומרים נשבעין אתיא כר״ש: **דאר״ש.** במסכת שבועות קדשים שהמפקיד חייב באחריותן כדידיה דמיין ה״נ כיון דחייבין בני העיר לשקול תחתיהן לאו כהקדשות ניניהו אבל לחכמים אין כאן שבועה דאין נשבעין על הקדשות: **משום שבועת תקנה.** מדאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון לה שלא יזלזלו בשמירת ההקדשות: **ה״ג** ע״ד דר״י ניחא נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר משום שבועת התקנה אלא לר״א נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן הדא היא דר״ש אלא נשבעין לגזברין

ופעמים שהם פטורים מזה ומזה היך עבידא (חלקו את הנכסים ואח״כ חלקו את הבהמה חייבין בזה ובזה חלקו את הבהמה ואח״כ חלקו את הנכסים פטורין מזה ומזה) [א]חלקו(א) [א]הנכסים ולא חלקו הבהמה חייבין בזה ובזה חלקו הבהמה ולא חלקו את הנכסים פטורים מזה ומזה א״ר מנא הדא דאת אמר בשלא היתה הבהמה רוב אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר נכסים ר׳ אבין אמר ר׳ שמי בעי מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה את פוטרו מן הקלבון א״ל לא שניא היא שהוא נותן סלע א׳ שלימה מעתה אפילו חלקו [ב]וחזרו ונשתתפו חייבין במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון ותנינן חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה: ר׳ בא בשם אבא בר רב הונא היא שני אחים שירשו את אביהן היא שני גיסין שירשו את חמיהן [ב]לאיכן(ג) היו הקלבנות נופלין ר״מ אומר לשקלים רבי לעזר אומר לנדבה ר״ש שזורי אומר [א] (א)ריקוע זהב וצפוי לבית קודש הקדשים בן עזאי אומר שולחנין היו נוטלין אותן בשכרן ויש אומרים להוצאת דרכים:

הדרן עלך פרק באחד באדר

הלכה א מתני׳ [ג]מצרפין(ג) שקלים לדרכונות מפני משוי הדרך כשם שהיו שופרות במקדש [ד]כך היו שופרות במדינה בני(ד) העיר [ה]ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן נמצאו או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים ואין עולין להן לשנה הבאה: גמ׳ ויעשו אותן מרגליות שמא תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד כההיא דתנינן תמן וכולן(ה) [ו]נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ [ז]משקלים [ג]ואין פודין בכלים [ח]וא״ר שמואל בר רב יצחק שמא יזילו הכלים ונמצא ההקדש מפסיד אוף הכא נמי שמא תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד מתניתא בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדא ותני כן [ח]עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה מתני׳ בש״ח אבל בשומר שכר לא בדא א״ר אבא [ט]ואפילו תימר בש״ש נגנבו(ו) בלסטים מזויין אבדו (ב)כמי שטבעה ספינתו בים (ג)א״ר יוסטי ב״ר סימון אתיא כמ״ד תורמין(ח) [י]על הגבוי ועל העתיד לגבות (ד)ברם כמ״ד אין תורמין לא על הגיבוי (ולא על הממושכן) ועל העתיד לגבות לא בדא: [ד](א) בני העיר ששלחו את שקליהם כו׳: א״ר אלעזר דר״ש היא דר״ש אומר קדשים שהוא חייב באחריותן כנכסיו הן א״ר יוחנן ד״ה היא משום שבועת תקנה. ע״ד דרבי יוחנן ניחא נשבעים לגזברים ואם לאו נשבעים לבני העיר ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהן

ריבב״ן

מתני׳ **א׳ דרכונות.** כמו דרכמוני זהב בספר עזרא: **מפני משוי הדרך.** להקל מעליהן. ירושלמי ויעשו אותן מרגלית כלומר מכל השקלים יקנו מרגלית ויקלו ממשואו׳ יותר. ושני שמא תזול המרגלית ונמצא ההקדש מפסיד אבל הדרכונות אין לחוש שמא יוזלו מהן המטבעות היוצאין בירושלים: מתניתא בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדא כלומר בתקלין עתיקין מותר לקנות מרגלית ולא חיישינן שמא תזול שאין באין אלא לחומת העיר ומגדלותיה: **בני העיר ששלחו את שקליהן אם נתרמה התרומה.** מן הכסף שבלשכה ונתנוהו בקופות דתניא בתוספתא פרק ב׳ תורמין על המשכון ועל הגבוי ועל העתיד לגבות נמצא שאותן השקלים ברשות הקודש איתינהו ונגנבו או נאבדו נשבעין לגזברין שההפסד לקדש ואם תאמר והתנן בשבועות אין נשבעין על ההקדשות דרעהו אמר רחמנא ולא הקדש אמרי׳ בפרק הזהב אמר שמואל הכא בנושא שכר עסקינן ונשבעין ליטול שכרן אי הכי נשבעין לגזברין נשבעין לבני העיר מבעי ליה אמר רבא נשבעין לבני העיר במעמד הגזברין כי היכי דלא ניחשדינהו שלא הפרישו שקלים אי נמי כי היכי דלא ניקריניהו פושעים והא נגנבו או אבדו קתני ושומר שכר חייב בגניבה ואבידה והכא נהי דלא משלמי דשומר שכר פטור לשלם להקדש דכי יתן איש אל רעהו כתיב ולא הקדש אגרייהו מיהא לפסוד אמר רבא נגנבו בלסטים מזוין אבדו שטבעה ספינתו בים דהוי אונס ושומר שכר פטור באונסין ר׳ יוחנן אמר הא מני ר׳ שמעון היא דאמר קדשים שחייבין באחריותן נשבע עליהן בפרק מרובה אמר ר׳ שמעון קדשים שחייבין באחריותן חייב שאינו חייב באחריותן פטור לענין תשלומי כפל ומדחייב הגנב כפל כממונו דמי. הכי נמי לענין שבועה. התינח עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאין חייב באחריותן ניהו דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי כו׳ אמר ר׳ אלעזר שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יזלזלו בהקדשות פי׳ שלא יזלזלו בשמירתן נשבעין לבני העיר הואיל

תקלין חדתין

היך עבידא. היכי דמי: ה״ג **חלקו את הבהמה ולא חלקו את הנכסים פטורים בזה ובזה.** דכיון שחלקו בבהמה וחזרו ונשתתפו ה״ל לענין מעשר בהמה כשותפין ופטורין ממעשר ובנכסים שלא חילקו עדיין שם תפוסת הבית עליהן ופטורין מקלבון והא קמ״ל דסד״א דלא נקל כולי האי דכיון דחלקו בבהמה נזיל לחומרא וניימא גלו אדעתייהו דלמיפלג בנכסים נמי קיימי וליחייבו בקלבון קמ״ל הכי מפרש לה בבכורות (נו ב) חלקו את הנכסים וחזרו ונשתתפו דלגבי קלבון הו״ל כשותפין וחייבין ובבהמה דלא חלקו הו״ל עדיין שם תפוסת הבית על הבהמות וחייבין בזה ובזה: **הדא דאמרת.** דבשחלקו הנכסים לחוד דחייבין בקלבון שלא היתה הבהמה שוה יותר מהנכסים: **הן הן עיקור נכסיו.** ואפי׳ חלקו הנכסים ולא הבהמות פטורים מקלבון דבתר רובא אזלינן: **ר״ש בעי.** אמתניתין פריך דקאמר לא חלקו פטורים מן הקלבון: **לא שניא הוא.** כלומר וכי לא שניא הוא דכיון דלא חלקו נותן סלע א׳ שלימה דעדיין קיימא תפוסת הבית ולא חשיב כהלואה: **אפילו חלקו ונשתתפו.** דנותנין נמי סלע א׳ שלימה יהיו פטורין מן הקלבון ומשני ר׳ בידי הוא שני אחין הוא שני גיסין כלומר כיון שחלקו אף שאח״כ נשתתפו הוו כאחרים לענין חיוב קלבון: **רמ״א לשקלים.** ר״מ לטעמיה דאמר לעיל כשם ששקלו תורה כך קלבונו תורה: **שולחנין.** שגבו השקלים במדינה הן נוטלין אותן בשכרן: **להוצאת דרכים.** להביא השקלים לירושלים וי״מ להוצאות דרכים של השלוחים שהיו תחילה במדינה והולכים אח״כ למקדש: הדרן עלך באחד באדר

מתני׳ **מצרפין שקלים לדרכונות.** בני העיר שקבלו שקליהם יכולים להחליפן בדרכונות והוא מטבע של זהב להקל מעליהם משאוי הדרך: **שופרות.** תיבות שפיהן צר למעלה ומרחיב והולך כעין שופר כדי שלא יוכלו ליטול מהם כלום והיו עומדים בעזרה וכל א׳ מביא שקלו ונותן בו: **במקדש.** מקדש ממש ומדינה היינו בכל העיירות דבירושלים לא היו צריכין להשופרות היו קבוץ להוליך למקדש: **ששלחו את שקליהן.** ביד שליח להוליכם ללשכה: **אם נתרמה תרומה.** מן הקופות שהיו תורמין לצורך הקרבנות על הגבוי ועל העתיד לגבות כדי שיהיה חלק הקרבנות אף לאותו שעדיין לא שקלו: **נשבעין השלוחים לגוזבר.** דהואיל ונתרמה התרומה על המעות הללו קודם שנאבדו הרי נעשו כאילו היו ברשות הגזברים משעה שנתרמה וברשותם נגנבו הלכך נשבעים לגזברים שבועות השומרים: **ואם לאו.** שבשעה שאבדו עדיין לא נתרמה התרומה ברשות הבעלים אבדו הלכך נשבעים לבני העיר ופטורים: **שוקלין אחרים תחתיהן.** ששקלים הראשונים ששקלו לא עלו להן: **גמ׳ ויעשו אותן מרגליות.** ארישא פריך אמאי אין מצרפין למרגליות שהוא קל יותר: **תיזיל המרגליות.** וכן לכל שוה כסף אבל טיבעא לא זייל: **וכולן.** לעיל קתני התם הדברים שצריך לפדותם כגון בכור אדם ודומיהן וקאמר וכולן נפדין וכו׳: **מתניתן.** דקתני שהיו שופרות במדינה דוקא לתקלין חדתין דהיינו לשקלים של שנה הבאה אבל לתקלין עתיקין דהיינו למי שלא שקל אשתקד לא היו שופרות במדינה אלא צריך להביאן למקדש דוקא: **מתני׳.** דקתני נגנבו ונאבדו נשבעים השלוחים ופטורים מלשלם: **אבל בשומר שכר אינו בדין זה.** דש״ש אינו נפטר בשבועה אלא חייב בגניבה ואבידה: **בלסטים מזויין.** דהוי אונס ובאונס אפילו ש״ש פטור אם נשבע שנאנסה: **אתיא כמ״ד.** מתני׳ דמחלק בין נתרמה קודם שנאבדה או לאחר שנאבדה: **על הגבוי.** שבני העיר גבו ומסרום ליד שליח: **לא בדא.** דלדידיה אפי׳ נתרמה התרומה קודם שנאבדה כיון דאין תורמין על הגבוי לאו נכנסו המעות הללו לרשות הגזבר וברשות בני העיר קיימא ונשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן:

דר״ש היא. הא דתנן במתני׳ דהשומרים נשבעים דר״ש היא דאל״כ הא קי״ל אין נשבעין על ההקדשות: **שבועות תקנה.** כדי שלא יזלזלו השומרים בשמירת הקדש אבל מדאורייתא

משנת אליהו

הלכה א כשם שהיו שופרות במקדש כו׳. עיין מ״ש בפי׳ כאן הוא לשון מרן הגאון שהיה שיטתו כן בזה בכולא ש״ס דלא כהמפרשים והדבר מוכרע ממקומו ועי׳ תוי״ט פ״ק מתני׳ ג׳ ד״ה במדינה: **כההיא דתנינן תמן כו׳.** ול״ג ואין פודין בכלים דלא אידכר שם והכל בכלל שוה כסף דאיך דאין אחריני ודאי נפדין בהם חוץ משקלים וגרס שמא יזילו היינו השוה כסף וה״נ שמא תזיל המרגליות כו׳: **ותני כן עתיקין כו׳.** הרמב״ם רפ״ב דשקלים בחיבורו כתב דגם במדינה היו שנים וע״כ גי׳ אחרת היה לו בירושלמי ועי׳ תוס׳ יו״ט: **מתני׳ בשומר חנם כו׳.** דברי הרמב״ם בפירושו כאן ובחיבורו פ״ג דשקלים אינם מובנים כלל. שסידר בבא שלימה שם הלכה ח׳ דינא דבני העיר ששלחו ע״י שומר חנם דנשבע להם לעולם והן משלמין לעולם אף אם נתרמה התרומה קודם שנאבדו דאינו מחלק שם ובהלכה ט׳ סידר כל חלוקה דשומר שכר ומחלק בין נתרמה קודם לאחר כך. וכבר תמה מרן בכ״מ וכתב דמסברתו למד זאת. ואין זה דרכו של הרמב״ם לסתום בחיבורו מסברתו אם אינו סוגיא בגמ׳. ובק״ע הניח בצע״ג ונראה לענ״ד בזה לפרש אליבי׳ דהרמב״ם כל סוגיא זו דירושלמי ודבבלי שהי׳ לו שיטה אחרת ואלו ב׳ ההלכות ממש ב׳ הסוגיות. בבא ראשונה סוגיין דירושל׳. בבא שניה סוגיא דבבלי ולא פליגי אהדדי ולכן פסק כתרוייהו כדרכו בכ״מ. דבסוגיין סתמא דתלמודא מוקי בשומר חנם כדאמר מתני׳ בש״ח דבש״ש צריך לאוקמי בלסטים מזויין ופשטא דמתני׳ ניחא להו ור׳ אבא הוא דמלא גוונא לאוקמי גם בש״ש כמ״ש אפילו תימא כו׳ ואכתי לא סליק אדעתייהו לפרושי רומי׳ דאין נשבעין על ההקדשות. אר״א דר״ש הוא דרש״א קדשים שחייב באחריותן כנכסיו הן. ור״ל דאיירי בש״ח ואסתמא דסוגיא דגמ׳ קאי ודלא תקשי ממתני׳ דב״מ דאין נשבעין להקדש מוקים לה כר״ש. והכא חייב באחריותן אף בכה״ג דנתרמה קודם שנאבדו דבה״ע פשעו במסירתם לש״ח ולכן עכ״פ נשבעין וכן משלמין גם כן אף בנתרמה קודם שנאבדו וכמ״ש הרמב״ם בפירושו להדי׳. ובמתני׳ לא חילק אלא אם נשבעין לגזברין או לבני העיר ונפקא מינה כדמפרש לקמן בסוגיא אבל משלמין בין כך ובין כך ובזה ניחא כסברת מרן הכ״מ דמ״ש ושוקלין אחרים כו׳ קאי גם ארישא ולכן לא פריך הכא כדפריך בבבלי שם לאוקימתא דהא מני ר״ש תינח עד שלא נתרמה כו׳ אבל משנתרמה קדשים שאין חייב באחריותן הוא. דסבירא ליה דבכה״ג שנתנו לש״ח אף בנתרמה חייב באחריותן וכדלקמן ורי״א ד״ה היא. דאף דבאמת דבכה״ג חייב באחריותן וכדאמר ר״י גופיה לקמן הפריש שקלו ואבד חייב באחריותן עד שימסור לגזבר רק גם שחייב

מסורת הש״ס

א) בכורות נו ב, ב) תוספתא פרק א׳ ועי׳ מנחות קח א, ג) בכורות נא א, ד) ב״מ דנ״ז ב יומא דס״ה א, ה) בכורות מט ב, ו) אמר, ז) עי׳ ב״מ נח א, ח) כתובות קח א,

◆

עין משפט נר מצוה

לח א מיי׳ פ״ו מהל׳ בכורות הלכה יא ופרק ג משקלים הלכה ה והשגות:
לט ב מיי׳ פרק ג משקלים הל״ז והשגות:
א ג מיי׳ שם פ״ב הלכה ד:
ב ד מיי׳ שם הל״א:
ג ה מיי׳ שם פ״ג הלכה ח ט:
ד ו מיי׳ פרק יא מבכורים הלכה ו וטוש״ע יו״ד סי׳ שה:
ה ז מיי׳ פרק א משקלים הל״א:
ו ח מיי׳ שם פרק ב הל״א (בהיפוך):
ז ט מיי׳ שם פרק ג הלכה ט:
ח י מיי׳ שם פ״ב הלכה ט:

◆

נוסחת הבבלי

(א) ריקועי פחים ליפוי כו׳: (ב) במי שטבעה ספינתו כו׳: (ג) א״ר איסטינ׳ בן סימון: (ד) ברם אית מאן דאמר אין כו׳:

◆

הגהות הב״ח

(א) בני העיר ששלחו את שקליהן:

◆

הגהות הגר״א

[א] חלקו הנכסים וכו׳. כצ״ל ועיין בק״ע: [ב] צ״ל אפי׳ חלקו ונשתתפו פטורים מן הקלבון והשאר נמחק. וה״פ אפילו חלקו ונשתתפו דנותנין נמי סלע א׳ שלימה יהי׳ פטורין מן הקלבון ומשני ר׳ בידי וכו׳: [ג] ואין פודין בכלים ל״ג: [ד] בני העיר וכו׳ ל״ג לה:

◆

גליון הש״ס

[א] עי׳ בריטב״א שבועות דף י׳ ע״ב וברש״י שם: